
ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 372.8:(378)

Нітченко А. Г., к.іст.н., доцент

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано необхідність застосування у професійній підготовці майбутніх юристів інноваційних методів навчання. На основі проведеного попередньо дослідження визначено поняття «інновації в освіті», «інноваційне навчання» та «інноваційні технології навчання», визначено характерні відмінності інноваційного навчання від традиційного, описано окремі інноваційні методи навчання – метод конкретних ситуацій, ділової гри, проблемно-пошуковий метод та інші, визначено доцільність їх використання у фаховій підготовці здобувачів вищої юридичної освіти.

Ключові слова: інновації в освіті, інноваційні методи навчання, інноваційні технології навчання, кейс-метод, ділова-гра, проблемно-пошуковий метод, вища юридична освіта.

Nitchenko A. H., Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor

INNOVATIVE TEACHING METHODS IN THE SYSTEM OF HIGHER LEGAL EDUCATION

Abstract. The article analyzes the necessity of using innovative teaching methods in the professional training of future lawyers. On the basis of the conducted preliminary research, the concepts of "innovations in education", "innovative learning" and "innovative learning technologies" are defined, the characteristic differences between innovative learning and traditional learning are defined, individual innovative learning methods are described - the method of specific situations, business game, problem-search method and others, the expediency of their use in the professional training of students of higher legal education has been determined.

Keywords: innovations in education, innovative learning methods, innovative learning technologies, case method, business game, problem-search method, higher legal education.

Актуальність теми дослідження. Нині, в контексті глобальних освітніх тенденцій, система вищої юридичної освіти в Україні перебуває у стані неперервного організаційного реформування та набуває нового змісту. Відбувається перехід від авторитарної (традиційної) педагогіки до гуманістичного розвитку особистості, від пасивного накопичення знань – до вміння оперувати ними, від «кінцевої» освіти до безперервної, від поточної організації навчання – до групової та індивідуальної.

Сучасний випускник закладу вищої освіти має в собі об'єднувати цілісну усебічно розвинену особистість, патріота зі стійкою, активною позицією, а також інноватора, який здатний змінювати та розвивати світ. Тому в умовах сьогодення існує гостра необхідність у реалізації принципово нових підходів до здійснення фахової підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема, впровадження інноваційних методів навчання при викладанні дисциплін. Відтак актуалізується проблема вибору інноваційних методів навчання при викладанні юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Постановка проблеми. В умовах інформатизації та цифровізації суспільства перед закладами вищої юридичної освіти стоїть завдання постійно підвищувати якість освіти, модернізувати її зміст, створювати умови для підготовки фахівців, здатних ефективно виконувати

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

завдання інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності. Вирішення комплексу означених завдань неможливе без вжиття заходів, закладами вищої юридичної освіти, із стимулювання розробки та впровадження інноваційних методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади застосування сучасних інноваційних методів навчання та фахової підготовки майбутніх юристів розкрито у працях О. Абдалова, А. Алексюк, Н. Артикуца, О. Браткова, О. Василенко, В. Владимірова, Галиця й О. Галиця, І. Доброскок, В. Докучаєва, В. Ільїн, Г. Коцур, В. Кремень, М. Лисенко, В. Луппа, Ю. Марченко, С. Нікітчина, С. Пролєєв, П. Саух та ін. Зокрема, О. Абдалова, О. Василенко, І. Галиця, О. Галиця та В. Докучаєва досліджували проблеми педагогічної інноватики загалом, а Н. Артикуца та В. Владимірова – у тому числі і в юридичній сфері [1]. А. Алексюк, О. Антонова, Г. Коцур, В. Кремень, М. Лисенко, С. Пролєєв, П. Саух розглядали окремі сучасні форми й технології навчання, досвід та перспективи їх використання в освітній практиці.

Дослідники сучасних інноваційних методів навчання визначають інноваційні навчальні технології та методи викладання в контексті загально-дидактичного процесу. Інноваційна модель навчання розглядається ними як різновид активної моделі, що передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність здобувачів вищої освіти. Автори зазначають, що завдяки інноваційним методам та сучасним формам навчання майбутні фахівці оволодівають важливими складовими формування особистості: належними комунікаційними навичками, вмінням працювати в команді, бути ініціативними та допитливими, а також здатними приймати важливі рішення.

Всі дослідники зазначеної проблеми сходяться на тому, що сучасний зміст вищої юридичної освіти має бути спрямованим на формування у випускників не абстрактних знань, які часто мало пов'язані з ситуаціями, які виникають в повсякденності, а на набуття особливих навичок, які спрямовуються на здатність застосовувати знання та уміння на практиці, у реальному житті.

Різна спрямованість застосування інноваційних методів у процесі навчання здобувачів вищої освіти потребує узагальнення і структуризації, визначення доцільності їх використання у фаховій підготовці здобувачів вищої юридичної освіти, що й стало визначальним для обрання теми дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення ефективних інноваційних методів навчання у закладах вищої освіти як оптимального навчального середовища для фахової підготовки майбутніх юристів.

Відповідно до мети дослідження сформульовано наступні завдання: з'ясувати суть інноваційного навчання; проаналізувати відмінність інноваційних технологій навчання від традиційних; окреслити основні інноваційні методи, форми та прийоми навчання, які варто впроваджувати у навчальний процес в системі підготовки майбутніх юристів; обґрунтувати доцільність їх впровадження.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з викликів часу, основна задача закладів вищої освіти – підготовка сучасного кваліфікованого конкурентоспроможного працівника. Звісно, програми навчання, форми та методи викладання дисциплін повинні теж адаптуватись і стати якісною базою належної підготовки фахівців. Сучасна освіта має бути орієнтована на максимальний розвиток творчих здібностей особистості та створювати сильну мотивацію до саморозвитку індивіда, тобто бути невід'ємною від категорій «інновація» та «інноваційне середовище».

Як відомо, поняття «інновація» італійського походження і в перекладі означає «новизна», нововведення». В даний час поняття «інновація» набуло універсальний і міждисциплінарний

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

характер. Так, інновації в освіті представляють собою процес створення, поширення і використання нових способів вирішення проблем оригінальними, нестандартними підходами, а також використання відомого в інших цілях, проявляючи творчість.

Під інноваційним навчанням розуміють зорієнтовану на динамічні зміни в навколишньому світі навчальну та освітню діяльність, «яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості» [2].

Узагальнена модель інноваційного навчання передбачає активну участь здобувача вищої освіти в процесі навчання, можливість прикладного використання знань в реальних умовах, представлення концепцій і знань у найрізноманітніших формах, підхід до навчання як до колективної діяльності, а не індивідуальної та робить акцент на процесі навчання, а не на запам'ятовуванні інформації.

Під освітньою інноваційною технологією розуміється сукупність засобів, форм і методів навчання, спрямованих на формування необхідних знань, умінь і навичок, представлених за відповідним напрямом підготовки.

Інноваційні технології відрізняються від традиційних перш за все місцем і роллю основних учасників навчального процесу – викладача і здобувача вищої освіти. Якщо у традиційному навчанні здобувачу вищої освіти відводиться пасивна та залежна роль, то при інноваційному навчанні здобувач вищої освіти перетворюється у важливий освітній суб'єкт, залучений до активної, творчої співпраці з викладачем, зацікавлений у здобутті глибоких і актуальних професійних знань [3, с. 190]. Викладач при цьому виконує безліч різних ролей: від розробника навчальних програм, дослідника, фасилітатора, презентатора, тренера, наставника, коуча, агента змін, консультанта до менеджера. Викладач не лише здійснює контроль, а перш за все, виступає координатором та консультантом, реалізуючи індивідуальні та диференційовані підходи навчання.

Сучасні педагоги мають у своєму арсеналі безліч інноваційних методів навчання, які стимулюють пізнавальну активність та орієнтовані на розкриття особистісного потенціалу здобувача вищої освіти. Зокрема, високу ефективність щодо підвищення якості знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти при вивченні юридичних дисциплін забезпечує застосування таких інноваційних методів, форм і прийомів навчальної роботи, як метод конкретних ситуацій, або кейс-метод; аналіз помилок, колізій, казусів; ділова (рольова) гра (здобувачі перебувають у ролі законодавця, судді, прокурора, адвоката, слідчого, експерта, юрисконсульта, нотаріуса, клієнта); проблемно-пошуковий метод; дискусія, дебати та переговори; брейнстормінг («мозковий штурм»); займи позицію: коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; метод моделювання; PRES-формула; індивідуальні та групові тренінги; метод інтерв'ю; аудіовізуальний метод навчання; публічний виступ та ін.

Зазначені інноваційні методи, форми і прийоми навчальної роботи знайшли достатнє висвітлення у науковій літературі, аналіз якої дає нам підстави стверджувати, що в основу навчального процесу, на юридичному факультеті, варто покласти *кейс-метод* – це техніка навчання, що використовує конкретні ситуації. Занурення здобувачів вищої освіти у світ кейсів із проблем правознавства надає їм можливість виконувати різні ролі та представляти інтереси різних сторін суспільних відносин. На його ефективність та цінність при фаховій підготовці майбутніх юристів у закладах вищої освіти ми вже звертали увагу у попередній статті [4].

Наступний метод, який варто використовувати – *ділова (рольова) гра*. Цей метод побудований на творчості, конкурентоспроможності та колективній співпраці. Завдяки цьому методу здобувачі вищої освіти занурюються в максимально наближену до реальної ситуацію, в

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

якій виконують необхідні професійні дії. Цей метод вимагає від здобувачів вищої освіти правильного застосування набутих знань та умінь на практиці, а саме, виявлення навичок роботи з майбутніми клієнтами, колегами, а також вміння працювати з нормативними документами. Зокрема, інтелектуально-конкурентні ігри, «науково-технічний суд над ідеєю», та ін. види технологій ситуативного моделювання допомагають розкрити суть методики викладання права та формують правове мислення.

У практиці викладання майже всіх юридичних і неюридичних дисциплін, також, варто застосовувати *проблемно-пошуковий метод навчання*. Цей вид методів включає проблемний виклад матеріалу, проблемні евристичні діалоги, а також дає можливість створити проблемну ситуацію (поставити питання, запропонувати задачу тощо), організувати колективне обговорення можливих підходів до рішення проблемної ситуації.

Особливої уваги, також, заслуговує *метод проектної діяльності*. Актуальність цього методу у роботі з майбутніми юристами зумовлена його суттю та завданнями. Так, метод проектної діяльності орієнтований на самостійну діяльність (індивідуальну, парну, групову) здобувачів вищої освіти упродовж визначеного відрізка часу. Проекти бувають дослідницькі, творчі, інформаційні, практико-орієнтовані та ігрові. Метод навчає майбутнього юриста самостійно здобувати знання, застосовувати їх на практиці; прищеплює вміння збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотезу та робити висновки. Результатом використання зазначеного методу є глибше і змістовніше засвоєння знань і формування вмінь з юридичних дисциплін, вироблення у майбутніх фахівців досвіду дослідницької діяльності.

Не менш важливими у навчальному процесі є наступні інтерактивні методи: *дискусії, дебати та переговори*. Дискусія використовується тоді коли ми ставимо за мету спільний пошук істини, шукаємо вихід із ситуації, коли потрібно розглянути проблему з багатьох позицій. Слід зазначити, що дискусія може бути частиною іншого інтерактивного методу, наприклад, анкети «5 із 25», методу мозкового штурму, техніки номінальних груп, при аналізі конкретного випадку та плануванні дій.

Дебати використовуються, коли йдеться про характерне зіткнення позицій, одна з яких одержує перевагу в результаті обміну аргументами. Цей метод розвиває у здобувачів вищої освіти вміння протистояти аргументам та уважно слухати інших, що утримує людину від скороспішних висновків. Переговори застосовуються, коли метою є узгодження спільної дії (гармонії, співпраці або хоча б можливого компромісу).

В процесі вивчення правових дисциплін ефективним є також метод *мозкового штурму*. Цей метод представляє собою неструктурований процес, що координуються педагогом, по генеруванню та відбору інноваційних творчих ідей та пропозицій щодо розв'язання конкретної проблеми. Зазначений метод розвиває комунікативні здібності здобувачів вищої освіти, надає можливість самовиражатися та самореалізуватися.

Варто констатувати, що чим активнішу роль виконує здобувач вищої освіти під час вивчення правових дисциплін, тим різнобічно і гармонійно розвивається його особистість. Зазначені інноваційні методи навчання успішно залучають здобувачів вищої освіти у навчальний процес, створюють умови цілеспрямованої активізації мислення, формують навички групових, командних робіт, стимулюють творчий процес самостійного прийняття рішень, вільного обміну думками, характеризуються високим ступенем мотивації та емоційності здобувачів вищої освіти, роблять навчання доступним, успішним та цікавим.

При цьому педагог повинен мати не тільки чітке уявлення про особливості фахової діяльності здобувачів вищої освіти, а також вміти поєднувати синтезовані активні методи роботи

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

зі здобувачами вищої освіти. Вибір методів, що застосовуються при викладанні юридичних дисципліни, залежить від мети (набуття знань – прості методи, набуття вмінь – складні) та дійового підходу до навчання (органічна чи екстенсивна взаємодія).

У цілому використання інноваційних методів навчання сприятиме процесу формування наукових та практичних знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти, фахових компетентностей, які допоможуть їм комфортно адаптуватися до професійної діяльності. Таким чином, впровадження зазначених інноваційних методів у навчальний процес є запорукою підготовки конкурентоспроможних фахівців. Саме тому їх варто впроваджувати у навчальний процес в системі підготовки майбутніх юристів.

Висновки. Отже, важливість впровадження інноваційних методів навчання в систему фахової підготовки юристів не викликає заперечень. Інноваційні методи, форми та прийоми навчання відповідають освітнім стандартам, задовольняють сучасний попит здобувачів вищої освіти, формують необхідні компетентності та професійно-особистісні якості.

Література

1. Артикуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті: матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., присвяченої 390-річчю з дня заснування Київської братської школи - предтечі Києво-Могилянської академії (25-28 травня 2005 р.) К.: Стилос, 2005. С. 3-26. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2424/Artikutsa_Inov.pdf; Владимирова В. І. Інноваційні технології в системі підготовки майбутніх юристів. *Наукові записки: Серія. Право*. 2018. Вип.5. С.15-21.
2. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. URL:<http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/151-2010-03-22-13-05-06>.
3. Луппа В. А. Інноваційні методи підготовки юристів у ВНЗ. *Проблеми сучасної освіти*. № 4. 2013. С. 188 – 193. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/download/8816/8337/>.
4. Нітченко А. Г., Ігнатенко С. В. Ефективність застосування кейс-методу при фаховій підготовці майбутніх юристів у закладах вищої освіти. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1 (5). С.66-70.

Надійшла 25.01.2023

Бібліографічний опис для цитування:

Нітченко А. Г. Інноваційні методи навчання в системі вищої юридичної освіти / А. Г. Нітченко // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2023. – № 1 (7). – С. 49-53